

MISJE CYWILNE UNII EUROPEJSKIEJ

Praca zbiorowa pod redakcją
Beaty Przybylskiej-Maszner

Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM
Poznań 2010

Recenzent:

Prof. dr hab. Tadeusz Wallas

Zdjęcie na okładce przedstawia finansowane ze środków misji Unii Europejskiej EUSEC RD Congo schronisko socjalne o nazwie „La Gloire des Femmes” w miejscowości Maluku (listopad 2008). Zdjęcie pochodzi z archiwum misji (galeria fotografii) EUSEC RD Congo stworzonego na stronie internetowej Rady Unii Europejskiej:
<http://consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1031&lang=en>.

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe
Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ul. Umultowska 89A, 61-614 Poznań, tel. (61) 829 65 08

ISBN 978-83-60677-87-2

Skład komputerowy – „MRS”
60-408 Poznań, ul. P. Złotowa 23, tel. 61 843 09 39
Druk i oprawa – Zakład Graficzny UAM – 61-712 Poznań, ul. H. Wieniawskiego 1

Spis treści

Wprowadzenie	7
Rozdział I. PROCES KSZTAŁTOWANIA ZDOLNOŚCI OPERACYJNYCH UNII EUROPEJSKIEJ W OBSZARZE WSPÓLNEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA I OBRONY (Zbigniew CZACHÓR)	13
Proces dochodzenia do zaawansowanego systemu zdolności operacyjnych Unii Europejskiej	13
Europejska Strategia Bezpieczeństwa	20
Zaangażowanie i zdolności operacyjne Unii Europejskiej na podstawie zapisów Traktatu z Lizbony	23
Wnioski	28
Rozdział II. MISJE UNII EUROPEJSKIEJ DOTYCZĄCE PAŃSTWA PRAWNEGO	29
1. Rządy prawa i EUJUST THEMIS pośród gruzińskich róż (Łukasz DONAJ)	29
Niepodległość Gruzji i jej problemy	29
Podstawy prawne uruchomienia misji	33
Cel i strategia misji	35
Struktura misji	36
Działanie EUJUST THEMIS – oczekiwania a realia	37
Bibliografia	42
2. EUJUST LEX – zintegrowana misja Unii Europejskiej w Iraku dotycząca państwa prawnego (Magdalena LORENC)	47
Stosunki między UE a Irakiem	47
Przygotowania do EUJUST LEX	52
Podstawy prawne uruchomienia misji	54
Cele i metody	55
Dowództwo, struktura i personel EUJUST LEX	58
Finansowanie misji	62
Wnioski	63
Bibliografia	64
3. EULEX Kosowo – największa misja cywilna (Tomasz BRAŃKA)	67
Wprowadzenie	67
Podstawy prawne uruchomienia misji	69
Cele operacji	71
Instrumentarium działań i zaplecze organizacyjne	72
Dowództwo	75
Źródło finansowania	76
Wnioski, ocena efektywności i działań UE	77
Bibliografia	80
Rozdział III. MISJE OBSERWACYJNE UNII EUROPEJSKIEJ	81
1. Gruzja zaczęła, Rosja sprowokowała. EU Monitoring Mission Georgia jako próba salomonowego rozwiązania konfliktu (Łukasz DONAJ)	81
Sytuacja w regionie – problem Abchazji i Osetii Południowej	81

Podstawy prawne uruchomienia misji	85
Cel i strategia misji	86
Struktura misji	88
Działanie EUMM Gruzja – oczekiwania a realia	90
Bibliografia	102
2. Misja obserwacyjna Unii Europejskiej w Aceh (AMM Aceh, Indonezja) jako przykład współpracy z państwami ASEAN (Przemysław OSIEWICZ)	107
Wprowadzenie	107
Ruch separatystyczny w prowincji Aceh: uwarunkowania historyczne	107
Okoliczności i przyczyny zaangażowania UE w misję obserwacyjną w Indonezji	111
Przebieg misji	114
Rezultaty misji obserwacyjnej w Acechu	116
Wnioski	118
Bibliografia	119
3. ECMM/EUMM Zachodnie Balkany – sukces czy porażka Unii Europejskiej? (Witold OSTANT)	121
Wprowadzenie	121
Uwarunkowania misji ECMM/EUMM w państwach byłej Jugosławii	122
Podstawy traktatowe wysłania misji WE/UE do państwa byłej Jugosławii	129
Misje cywilne – ECMM/EUMM	132
Wnioski	141
Bibliografia	143
Rozdział IV. MISJE UNII EUROPEJSKIEJ DOTYCZĄCE REFORMY SEKTORA BEZPIECZEŃSTWA	145
1. Misja doradcza i pomocowa Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga EUSEC RD Congo – uwarunkowania, struktura, efekty (Beata PRZYBYLSKA-MASZNER)	145
Wprowadzenie	145
Sytuacja w regionie	147
Podstawy prawne uruchomienia operacji	152
Instrumentarium działań	156
Struktura misji, zaplecze operacyjne i dowództwo	159
Źródła finansowania	162
Wnioski	163
Bibliografia	166
2. Misja Unii Europejskiej wspierająca reformę sektora bezpieczeństwa w Republice Gwinei Bissau (Michał ŁUSZCZUK)	169
Wprowadzenie	169
Przyczyny utworzenia misji UE RSB w Gwinei Bissau	170
Opis misji UE RSB w Gwinei Bissau	175
Wnioski i perspektywy	181
Bibliografia	182
Rozdział V. MISJE UNII EUROPEJSKIEJ DOTYCZĄCE WSPARCIA KONTROLI GRANICZNEJ	185
1. Misja wspierająca UE dla punktu granicznego Rafah (EUBAM Rafah) – tworzenie podstaw zaufania granicznego w warunkach długotrwałego konfliktu (Jarosław JAŃCZAK)	185
Wprowadzenie	185

Strefa Gazy, przejście graniczne w Rafah	188
Operacja – podstawy prawne	189
Cele operacji, instrumentarium działań	191
Zaplecze operacyjne, dowództwo, źródła finansowania	192
Funkcjonowanie EUBAM Rafah	193
Wnioski, ocena efektywności działań UE	194
Bibliografia	195
2. Graniczna Misja Wspomagająca Unii Europejskiej w Moldawii i na Ukrainie (EUBAM Moldova/Ukraina) (Janusz SOLAK)	197
Tło sytuacji w regionie	197
Opis operacji	199
Wnioski, ocena efektywności działań UE	202
Bibliografia	206
Rozdział VI. MISJE POLICYJNE UNII EUROPEJSKIEJ W EUROPIE	209
1. Misja policyjna EUPM w Bośni i Hercegowinie (Anna POTYRAŁA)	209
Wprowadzenie	209
Podstawy prawne działalności EUPM	214
Cele i zadania EUPM	215
Struktura i zaplecze operacyjne	217
Instrumentarium działań	223
Wnioski	227
Bibliografia	228
2. Misja UE PROXIMA (Monika IZYDORCZYK, Kornela OBLIŃSKA)	231
Wprowadzenie – tło sytuacji w regionie	231
Podstawy prawne uruchomienia operacji	232
Cele operacji	233
Instrumentarium działań	234
Wnioski – ocena efektywności działań UE	237
Bibliografia	239
3. EUPAT – policyjny zespół doradczy w Bylej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii (Beata PRZYBYLSKA-MASZNER)	241
Wprowadzenie	241
Podstawy prawne uruchomienia misji	247
Cele misji i jej instrumentarium działań	250
Zaplecze operacyjne, dowództwo, źródło finansowania	251
Wnioski	254
Bibliografia	257
Rozdział VII. MISJE POLICYJNE UNII EUROPEJSKIEJ W AZJI I AFRYCE	259
1. EUPOL COPPS – Misja Policyjna Unii Europejskiej na Terytoriach Palestyńskich – kreatywnym zaangażowaniem UE w procesie budowy zrębów instytucjonalno-prawnych przyszłego państwa palestyńskiego (Wojciech NOWIAK)	259
Wstęp	259
Podstawy prawne funkcjonowania misji EUPOL COPPS i jej cele	265
Instrumentarium techniczne	266
Dotychczasowy przebieg misji i ocena jej efektywności	268
Wnioski	272
Bibliografia	273

2. EUPOL Afganistan – misja policyjna w cieniu terroryzmu	
(Michał M. KOSMAN)	277
Afganistan w dobie „wojny z terroryzmem”	277
Geneza misji i jej podstawy prawne	279
Cele, zaplecze operacyjne i dowództwo misji	282
Działalność i rezultaty	285
Bibliografia	288
3. EUPOL DR Kongo – zaangażowanie Unii Europejskiej w budowę Kongijskiej Policji Narodowej (Adam JASKULSKI)	289
Wprowadzenie – sytuacja w regionie	289
Motywy i podstawy prawne misji EUPOL DR Kongo oraz jej cele	290
Zakres terytorialny misji, struktura dowodzenia oraz jej finansowanie	292
Przebieg misji EUPOL DR Kongo i jej ocena	295
Bibliografia	297
4. EUPOL Kinszasa – pomoc kongijskiej policji podczas pierwszego etapu transformacji politycznej (Adam JASKULSKI)	299
Wprowadzenie – sytuacja w regionie	299
Wsparcie dla budowy Zintegrowanej Jednostki Policyjnej jako wstęp do misji EUPOL Kinszasa	300
Przesłanki ustanowienia misji EUPOL Kinszasa i jej podstawa prawna	302
Planowanie, cel misji, struktura dowodzenia misją oraz jej finansowanie	303
Finansowanie misji	305
Przebieg i ocena misji	305
Bibliografia	307
Informacje o autorach	309

Rozdział V

MISJE UNII EUROPEJSKIEJ DOTYCZĄCE WSPARCIA KONTROLI GRANICZNEJ

1. Misja wspierająca UE dla punktu granicznego Rafah (EUBAM Rafah) – tworzenie podstaw zaufania granicznego w warunkach długotrwałego konfliktu

Jarosław Jańczak

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań

„Dla Palestyńczyków Rafah jest bramą wolności,
dla Izraela bramą zagrożenia”¹.

Wprowadzenie

Konflikt bliskowschodni, którego kluczowym elementem są relacje palestyńsko-izraelskie, od samego początku nie tylko przyciągał uwagę świata zachodniego, ale także powodował jego zaangażowanie w regionie. Jego częścią były próby doprowadzenia do porozumienia między zwaśnionymi stronami. Można było je obserwować zarówno ze strony Stanów Zjednoczonych, jak i państw Europy Zachodniej.

Jak zauważa Justyna Zając, do roku 1967 USA traktowały konflikt izraelsko-palestyński instrumentalnie, wspierając Izrael głównie na potrzeby polityki wewnętrznej. W kolejnych dekadach, w ramach polityki ograniczania wpływów ZSRR w regionie, podjęto szereg prób pokojowego rozwiązania tłącego się sporu. Z jednej strony USA przyczyniły się znacznie do zawarcia izraelsko-egipskich porozumień pokojowych w latach 1974 i 1975 oraz podpisania traktatu pokojowego w roku 1979, porozumień izraelsko-syryjskich w 1979 roku, izraelsko-libańskich z 1983 oraz przedstawienia szeregu planów pokojowych (Johnsona 1967, Rogersa 1969, Regana 1982, Schultza 1988,

¹ Allain Faugeras, szef EUBAM Rafah.

Bakera 1989). Z drugiej strony jednak to Izrael pozostawał głównym sojusznikiem Stanów Zjednoczonych w regionie, wspieranym wojskowo, finansowo i politycznie².

W roku 1991 amerykańska inicjatywa doprowadziła do pobudzenia procesu pokojowego. Jej efektem był szereg dokumentów, które miały zakończyć konflikt: izraelsko-palestyńska Deklaracja Zasad z 1993 roku³, Układ Tymczasowy z 1995, Memorandum z Wye Plantation z 1998, etc. oraz działań wspierających rozwój instytucji państwowych w Palestynie, pomoc humanitarna, między innymi w zakresie dostarczania wody pitnej⁴. Niestety działania te nie doprowadziły do wygaszenia konfliktu, raczej do jego intensyfikacji w postaci wybuchu drugiej intifady w roku 2000. Efektem był kolejny amerykański plan pokojowy dla Bliskiego Wschodu – „mapa drogowa”. Miał on być realizowany we współpracy z Rosją, ONZ oraz Unią Europejską (tzw. Kwartet) i zakładał osiągnięcie porozumienia pokojowego do połowy pierwszej dekady nowego milenium.

Warto zauważyć, iż z uwagi na bardzo silny antyamerykanizm w świecie arabskim (wynikający przede wszystkim z poparcia udzielanego Izraelowi)⁵ amerykańskie inicjatywy pokojowe oceniane były przez Palestyńczyków w większości sceptycznie lub nawet negatywnie. Alternatywą było więc zaangażowanie europejskie. W świecie arabskim globalizacja w wersji amerykańskiej przeciwstawiana jest częstokroć globalizacji rozumianej jako europeizacja. Ta druga ma mieć bardziej ludzki i mniej agresywny charakter oraz bazować na „miękkich wartościach”⁶. Jednakże, jak pisze Wojciech Stankiewicz, „partykularne interesy trzech wielkich mocarstw europejskich niweczą wspólną unijną politykę. [...] Unia jest podstawowym źródłem pomocy finansowej dla Palestyńczyków, przy czym nie zawsze posiada wystarczający wpływ na wydatkowane fundusze, co skutecznie wykorzystują palestyńscy fundamentaliści”⁷. Rozbieżności w Unii Europejskiej przejawiały się przede wszystkim w proarabskiej polityce Francji i proizraelskiej Niemiec⁸. Po raz pierwszy w sposób widoczny uzewnętrzniły się one podczas wojny sześciodniowej w roku 1967.

Wspólnoty Europejskie już od lat siedemdziesiątych prowadziły aktywną politykę we wschodniej części Morza Śródziemnego (m.in. umowa o wolnym handlu z Izrelem 1975, Dialog Arabsko-Izraelski 1974). Po roku 1993 UE aktywnie angażowała się w tworzenie struktur instytucjonalnych Autonomii Palestyńskiej oraz współfinansowa-

² J. Zając, *Środki i metody oddziaływania USA w bliskowschodnim procesie pokojowym (1991–2000)*, Warszawa 2004, s. 68–69.

³ J. Jarząbek, *Polityka Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej wobec Palestyńczyków i Autonomii Palestyńskiej w latach 1993–2000*, w: *Izrael i Autonomia Palestyńska. Wybrane aspekty polityczne i prawne*, red. B. J. Albin, G. Tokarz, Wrocław 2007, s. 180.

⁴ J. Zając, *Środki i metody...*, op. cit., s. 108–109.

⁵ R. Fiedler, *U źródeł antyamerykanizmu. Stany Zjednoczone a świat arabski, przed i po 11 września 2001 r.*, „Przegląd Politologiczny” 2004, nr 1, s. 76–80.

⁶ A. Süerdem, G. Çoban, *Rhetoric of ‘Europeanization’ and ‘Globalization’: Discursive Construction of European Exceptionalism through the ‘European Social Model’*, w: *Redescovering Europe: Political Challenges in the 21st Century EU*, red. J. Jańczak, Poznań 2007.

⁷ W. Stankiewicz, *Terroryzm międzynarodowy na tle zderzenia cywilizacji chrześcijańskiego Zachodu z Islamem*, „Przegląd Politologiczny” 2002, nr 3, s. 38.

⁸ A. Borek, *Polityka Niemiec wobec regionu bliskowschodniego*, w: *Izrael i Autonomia Palestyńska. Wybrane aspekty polityczne i prawne*, red. B. J. Albin, G. Tokarz, Wrocław 2007, s. 197.

nie jej istnienia⁹. W roku 1995 członkowie Unii Europejskiej oraz kraje regionu (w tym Izrael i Autonomia Palestyńska) ogłosiły Deklarację Barcelońską dotyczącą zasad współpracy w obszarach – między innymi – bezpieczeństwa, gospodarki, kultury. Cztery lata później Unia zaproponowała Eurośroziemnomorską Kartę Pokoju i Stabilności, w międzyczasie stworzyła program wsparcia finansowego przemian strukturalnych w regionie – MEDA. W roku 2000 Rada Europejska przygotowała wspólną strategię wobec regionu śródziemnomorskiego, w której nawiązywano do konfliktu arabsko-izraelskiego.

„Mapa drogowa” została poparta w sierpniu 2002 roku przez Unię Europejską, we wrześniu przez pozostałych członków Kwartetu. Znalazła ona jednocześnie umiarkowane poparcie Fatahu i rządu Izraela, ale sprzeciwiał się mu między innymi Hamas. Odpowiedzią stał się plan „Gaza najpierw”, zakładający wycofanie wojsk izraelskich z tego miasta i przejęcie kontroli nad nim przez policję palestyńską. Wycofywanie rozpoczęto w sierpniu 2002 roku. Było ono znacznie utrudnione przez brak wzajemnego zaufania stron¹⁰.

W 2004 roku region objęty został Europejską Polityką Sąsiedztwa, niedługo potem zastąpiono program MEDA Europejskim Instrumentem Sąsiedztwa i Partnerstwa. Postanowienia Europejskiej Polityki Sąsiedztwa zwracały szczególną uwagę na realizację „mapy drogowej” oraz zaangażowanie w konflikt izraelsko-palestyński¹¹. Unia stała się szczególnie aktywna w okresie drugiej intifady i jednostronnego wycofania się Izraela z części terytoriów palestyńskich w 2005 roku. Między innymi zaangażowała się w misję obserwacyjną przed wyborami prezydenckimi w styczniu 2005 roku, wysyłając kilkuset obserwatorów¹².

Z uwagi na coraz większy wkład w proces pokojowy na Bliskim Wschodzie oraz znaczne zaufanie pokładane przez państwa arabskie oraz Palestyńczyków (w przeciwieństwie do uważanych za stronę konfliktu USA), Unia Europejska zdecydowała się na podjęcie dodatkowych działań wspierających rozwiązanie konfliktu izraelsko-palestyńskiego. Unia Europejska zorganizowała dwie misje na terytoriach palestyńskich w ramach Civilian Crisis Management Mission: Misję Policijną UE na terytoriach Palestyńskich (European Union Police Mission EUPOL COPPS) oraz Misję Wspierającą UE dla punktu granicznego Rafah (European Union Border Assistance Mission for the Rafah crossing point – EUBAM Rafah). Misja EUBAM Rafah ulokowana została w punkcie granicznym Rafah na granicy Autonomii Palestyńskiej i Egiptu. Pomoc graniczna stanowiła wsparcie procesu pokojowego na Bliskim Wschodzie i element wdrażania „mapy drogowej”. Miała przyczyniać się do wzmacniania wzajemnego zaufania pomiędzy Izraelem i Autonomią Palestyńską. Dodatkowo miała też wzmacniać zasoby służb palestyńskich, przyczyniając się do budowania podstaw instytucjonalnych Autonomii.

⁹ M. Fras, *Polityka Unii Europejskiej wobec Autonomii Palestyńskiej*, w: *Izrael i Autonomia Palestyńska. Wybrane aspekty polityczne i prawne*, red. B. J. Albin, G. Tokarz, Wrocław 2007, s. 162.

¹⁰ K. Bojko, *Izrael a aspiracje palestyńczyków 1087–2007*, Warszawa 2006, s. 193–195.

¹¹ K. Bojko, M. Góra, *Wybrane aspekty polityki Izraela, Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej wobec Palestyńskiej Władzy Narodowej 2000–2007*, Kraków 2007, s. 108–116.

¹² K. Bojko, *Izrael a aspiracje...*, op. cit., s. 237.

Strefa Gazy, przejście graniczne w Rafah

Dla analizy Misji Wspierającej UE dla punktu granicznego Rafah kluczowym wydaje się być zrozumienie lokalnych uwarunkowań terytorialno-politycznych, ekonomicznych i społecznych. Strefa Gazy, przypominająca kształtem wydłużony romb, otoczona jest z dwóch stron przez Izrael, z jednej przez Morze Śródziemne, natomiast ostatni z krótszych boków to granica z Egiptem (ok. 360 kilometrów kwadratowych, obszar długości ok. 40 km i szerokości 6–12 km). Przejście w Rafah stanowi jedyną możliwość bezpośredniego kontaktu z niewrogim dla Autonomii Palestyńskiej Egiptem oraz istotne dla lokalnej gospodarki połączenie z rynkiem egipskim. Strefa Gazy zamieszkała jest przez ok. 1,5 mln osób, w dwóch trzecich potomków uchodźców palestyńskich. Gospodarczo obszar ten uzależniony jest silnie od kontaktów z Izraelem oraz Egiptem, przede wszystkim w zakresie handlu oraz dostępu do rynku pracy. Intensyfikacja konfliktu oznacza zazwyczaj ograniczenia w obydwu obszarach, co ma niepomierne skutki dla sytuacji ekonomicznej w tej ubogiej prowincji.

Dla analizy misji UE należy podkreślić także skomplikowane dzieje historyczne Strefy. Obszar ten na mocy decyzji Zgromadzenia Ogólnego ONZ stanowić miał jedną z trzech arabskich części podzielonej Palestyny. W konsekwencji wojny arabsko-izraelskiej¹³ terytorium to było aż do roku 1967 okupowane przez Egipt (formalnie nigdy nie zostało anektowane), będąc wielokrotnie obiektem izraelskich ataków wojskowych celem likwidacji działających tam antyizraelskich grup militarnych. W wyniku wojny sześciodniowej Izrael rozpoczął okupację Strefy¹⁴, która trwała aż do 1994 roku. W okresie tym pojawiły się izraelskie osiedla.

Na mocy Porozumienia z Oslo¹⁵ z 1993 roku utworzono (uznającą państwo Izrael) Autonomię Palestyńską, która przejęła kontrolę nad znacznymi fragmentami Strefy Gazy¹⁶ i Zachodniego Brzegu Jordanu (po porozumieniu z Oslo Gaza odgrywała rolę palestyńskiej stolicy). Izrael kontrolował nadal przestrzeń powietrzną, granice lądowe oraz wody terytorialne. W wyniku wybuchu drugiej intifady¹⁷ oraz zmian w polityce palestyńskiej, Izrael zdecydował się w roku 2005 na całkowite wycofanie ze Strefy¹⁸, ewakuując osiedla żydowskie (sierpień–wrzesień 2005) oraz bazy wojskowe. (W latach 2000–2004 57% wszystkich ataków terrorystycznych w Izraelu i na terytoriach okupowanych dokonano w Strefie Gazy¹⁹). Było to jednak jednoznaczne z konieczno-

¹³ K. Kubiak, *Pierwsza wojna bliskowschodnia 1097–1949. Studium polityczno-wojskowe*, Wrocław 2006, ss. 47–48.

¹⁴ D. K. Shipler, *Arabowie i Żydzi w Ziemi Obiecanej*, Warszawa 2003, s. 26.

¹⁵ D. Cohn-Sherbok, D. El-Alami, *Konflikt palestyńsko-izraelski*, Warszawa 2002, s. 225–226.

¹⁶ K. Gebert, *Wojna czterdziestoletnia*, Warszawa 2004, s. 272.

¹⁷ R. Fiedler, *Od intifady do intifady. Przyczyny, przebieg i skutki palestyńskich powstań*, „Przegląd Politologiczny” 2003, nr 2, s. 22–23.

¹⁸ Warto zwrócić uwagę na determinowane względami bezpieczeństwa oraz kwestiami ideologicznymi różne podejście Izraela do różnych ziem, które znajdowały się pod jego okupacją. O ile w przypadku Wschodniej Jerozolimy państwo to nie chce rozmawiać o kwestiach terytorialnych, o tyle Synaj czy Strefa Gazy okazały się obszarami negocjowanymi. J. L. Gelvin, *Konflikt izraelsko-palestyński*, Kraków 2009, s. 217–218.

¹⁹ M. Lorenc, *Terrorist Groups in the Arab-Israeli Conflict*, w: *The modern Terrorism and its Forms*, red. S. Wojciechowski, Poznań 2007, s. 182.

ścią zamknięcia przejścia w Rafah. Izrael obawiał się zagrożenia własnego bezpieczeństwa przez przemyt broni z Egiptu. Misja UE miała stanowić więc rozwiązanie problemu poprzez obecność „trzeciej strony” na przejściu i kontrolę funkcjonowania przejścia.

Operacja – podstawy prawne

Podstawy prawne dla funkcjonowania Misji Wspierającej UE dla punktu granicznego Rafah stanowił zbiór umów międzynarodowych oraz decyzji Unii Europejskiej tworzących złożoną mozaikę aktów prawnych.

Mandat EUBAM bazował na Porozumieniu o Ruchu i Dostępie (Agreement on Movement and Access – AMA) zawartym 15 listopada 2005 roku przez Autonomię Palestyńską i Izrael (co spotkało się z bardzo przychylną reakcją Unii Europejskiej²⁰ oraz wizytą w grudniu Javiera Solana na granicy Strefy Gazy i Egiptu²¹).

AMA zawierało kilka kluczowych postanowień. Przejście miało działać w sposób ciągły. Założono możliwość pełnego eksportu palestyńskich produktów rolnych w sezonie zbiorów 2005. Rafah zostało wskazane jako główny punkt przekraczania granicy Strefy Gazy i Egiptu z udziałem misji „strony trzeciej” (Unii Europejskiej). Zobowiązywał on również stronę palestyńską do niezwłocznego zbudowania systemu zarządzania granicą i zagwarantowania jej bezpieczeństwa.

Mandat EUBAM stanowił nie tylko pochodną AMA, lecz wynikał dodatkowo z dwóch dokumentów: Uzgodnionych Zasad dla Przejścia Granicznego Rafah (Agreed Principles for Rafah Crossing Point²²) oraz Uzgodnionej Umowy o EUBAM na Przejściu Granicznym Rafah na granicy Gazy i Egiptu (Agreed Arrangements on the EUBAM at the RCP on the Gaza-Egypt Border).

Uzgodnione Zasady dla Przejścia Granicznego Rafah określały podstawowe reguły funkcjonowania przejścia w Rafah. Miało być ono obsługiwane przez Autonomię Palestyńską po swojej stronie i Egipt po swojej, uwzględniając międzynarodowe standardy oraz prawo Autonomii. Założono, iż przejście zostanie otwarte tak szybko jak strona palestyńska oraz unijna będą gotowe, przyjmując, iż będzie to 25 listopada. Przejście miało być przeznaczone dla posiadaczy dokumentów palestyńskich i jedynie w wyjątkowych przypadkach – po uprzedniej zgodzie rządu Izraela – innych paszportów (dyplomaci, zagraniczni inwestorzy, przedstawiciele organizacji międzynarodowych). Obserwatorzy unijni mieli nadzorować przestrzeganie procedur, od ich opinii uzależniono obowiązywanie postanowień przez zakładane dwanaście miesięcy. Przejście

²⁰ *Joint statement by Javier Solana and Jack Straw on the „Agreement on Movement and Access” between Israel and the Palestinian Authority*, Brussels, 15 November 2005, S364/05; *Javier Solana, EU High Representative for CFSP, welcomes the opening of Rafah border crossing*, Brussels, 25 November 2005, S383/05.

²¹ *Javier Solana, EU High Representative for the CFSP, pleased with Rafah border crossing management, appeals to Palestinian militant groups to renounce violence*, Brussels, 19 December 2005, S417/05.

²² *Agreed documents by Israel and Palestinians on Movement and Access from and to Gaza*, Jerusalem, 15 November 2005, S366/05.

miało również służyć eksportowi produktów do Egiptu. Uzgodniono zakres sprzętu niezbędnego do dokonywania inspekcji (w szczególności pojazdów) oraz założono, iż strona unijna przeszkoli lokalnych strażników do jego obsługi. Było to warunkiem wpuszczenia ruchu samochodowego na przejście. Rafah miało być jedynym przejściem pomiędzy Egiptem i Strefą Gazy, postanowiono, że Kerem Shalom będzie funkcjonować jedynie przez określony czas. Izrael zobowiązał się do dostarczenia Palestyńczykom danych dotyczących określonych kategorii posiadaczy palestyńskich dokumentów. Zdecydowano o biurze łącznikowym prowadzonym przez Unię, wyposażonym między innymi w podgląd video sytuacji na przejściu. Strona palestyńska miała ustalić limity bagażu. W zakresie cel postanowiono o dalszym bazowaniu na Protokole Paryskim²³, Autonomia i Izrael zobowiązały się do wymiany informacji, współpracy w zakresie szkoleń oraz regularnych spotkań. Kompetencje misji dotyczyły możliwości zarządzenia ponownej kontroli w przypadku podejrzenia, iż działalność służb palestyńskich nie respektuje przyjętych zasad. Dodatkowo zobowiązano ją do budowania zdolności do działania służb palestyńskich w zakresie szkolenia, sprzętu i pomocy technicznej²⁴.

Podstawowymi aktami prawnymi regulującymi zasady EUBAM Rafah po stronie Unii Europejskiej były Wspólne Działania Rady (Council Joint Action 2005/889/CFSP of 12 December 2005 on establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah), L 327/28 EN Official Journal of the European Union 14.12.2005). EUBAM Rafah stała się misją należącą do Europejskiej Polityki obronnej i Bezpieczeństwa (ESDP)²⁵. Misja była czterokrotnie przedłużana na podstawie kolejnych Wspólnych Działań, do 31 marca 2007 roku²⁶, do 24 listopada 2008²⁷, a następnie do 24 listopada 2009 roku. W listopadzie 2009 roku misja została ponownie przedłużona decyzją Rady do 24 maja 2010 roku.

Wspólna Akcja Rady²⁸ zawiera szereg elementów konstytuujących misje. Miała ona stanowić unijny wkład w realizację bliskowschodniego procesu pokojowego oraz wdrożenie AMA poprzez stanie się bezstronną „trzecią stroną”²⁹. Wsparcie Unii Euro-

²³ *Protocol on Economic Relations between the Government of Israel and the PLO*, Paris, 29 April 1994, <http://www.thejerusalemfund.org/carryover/documents/economic.html>.

²⁴ *Agreed Principles for Rafah Crossing*.

²⁵ *Middel East Peace Process – Council Conclusions*, 14172/05 (Presse 289) PROVISIONAL VERSION PRESS RELEASE 2691st Council Meeting General Affairs and External Relations External Relations Brussels, 21–22 November 2005, s. 16.

²⁶ *COUNCIL JOINT ACTION 2006/773/CFSP of 13 November 2006 amending and extending Joint Action 2005/889/CFSP on establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah)*, „EN Official Journal of the European Union”, 14.11.2006, L 313/15.

²⁷ *Javier Solana, EU High Representative for CFSP, welcomes the extension of EU border assistance mission at Rafah Crossing Point*, Brussels, 24 May 2007, S158/07; *COUNCIL JOINT ACTION 2007/359/CFSP of 23 May 2007 amending and extending Joint Action 2005/889/CFSP on establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah)*, „EN Official Journal of the European Union”, 25.05.2007, L 133/5.

²⁸ *COUNCIL JOINT ACTION 2005/889/CFSP of 12 December 2005 on establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah)*, „EN Official Journal of the European Union”, 14.12.2005, L 327/28.

²⁹ „Unia Europejska, jako część Kwartetu, jest zobowiązana do pomocy i ułatwiania wdrażania mapy drogowej, która projektuje obustronne kroki rządu Izraela i Autonomii Palestyńskiej w obszarze

pejskiej określone zostało jako część europejskiego wkładu w realizację „mapy drogowej” przez UE jako członka Kwartetu. Dostrzeżono rolę przejścia w Rafah dla gospodarki, bezpieczeństwa i spraw humanitarnych. Podkreślono konieczność budowania przez Autonomię własnych zdolności instytucjonalnych, w tym również w zakresie spraw celnych.

Cele operacji, instrumentarium działań

Cele misji określone zostały jako „...aktywny monitoring, weryfikacja i ocena działań Autonomii Palestyńskiej w zakresie implementacji Uzgodnionych Zasad dla Przejścia Granicznego Rafah oraz współdziałanie z władzami dla zapewnienia, że Autonomia postępuje w zgodzie ze wszystkimi uzgodnionymi zadaniami i regulacjami dotyczącymi przejścia i zawartych w Uzgodnionych Zasadach”.

Zadania EUBAM Rafah określone zostały jako monitorowanie oraz weryfikowanie działalności palestyńskiej straży granicznej oraz służby celnej w zakresie:

- 1) pomocy Autonomii Palestyńskiej w budowaniu zdolności w zakresie zarządzania granicą oraz kwestiami celnymi, przede wszystkim poprzez szkolenia, wyposażanie oraz pomoc techniczną;
- 2) oceny zakresu wdrażania przez Autonomię procedur;
- 3) wymagania od straży granicznej i służb celnych ponownego sprawdzenia i oszacowania pasażerów, bagażu, samochodów lub transportowanych dóbr w przypadku wątpliwości dotyczących zgodności z odpowiednimi zasadami i regulacjami;
- 4) przyczyniania się do budowania zaufania pomiędzy stronami;
- 5) przyczyniania się do tworzenia zdolności instytucjonalnych w Autonomii Palestyńskiej niezbędnej dla zapewnienia efektywnej kontroli granicznej, nadzoru policyjnego oraz profesjonalnych operacji celnych³⁰.

Część operacyjna misji rozpoczęła się 24 listopada 2005 roku³¹. W funkcjonowanie misji zaangażowało się 17 krajów członkowskich Unii Europejskiej: Austria, Belgia, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Litwa, Luksemburg, Niemcy, Portugalia, Rumunia, Szwecja, Wielka Brytania i Włochy. Misja składała się z ok. 70 osób, reprezentujących policję, służby graniczne (policję graniczną) oraz służby celne.

Obserwatorzy EUBAM nie posiadali władzy wykonawczej. To palestyńscy pogranicznicy i celnicy wykonywali pracę kontrolną na przejściu³². Uprawnienia członków misji dotyczyły natomiast monitorowania, sprawdzania, możliwości zażądania powtór-

rach polityki, bezpieczeństwa, gospodarki, kwestii humanitarnych oraz tworzenia instytucji. Powinno to zaowocować powstaniem niezależnej, demokratycznej i zdolnej do samodzielnego funkcjonowania Państwa Palestyńskiego, istniejącego w pokoju i bezpieczeństwie obok Izraela i innych sąsiadów”. *COUNCIL JOINT ACTION 2005/889/CFSP of 12 December 2005 on establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point*, „EN Official Journal of the European Union”, 14.12.2005, L 327/28.

³⁰ *European Union Order Assistance Mission Rafah*, November 2005–May 2009, Information leaflet.

³¹ *COUNCIL JOINT ACTION 2005/889/CFSP of 12 December 2005 on establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah)*, „EN Official Journal of the European Union”, 14.12.2005, L 327/28.

³² *EUBAM Rafah, EUBAM still operational*, December 2007.

nego sprawdzenia osoby lub obiektu przekraczającego granice, w przypadku którego zachodziły wątpliwości odnośnie rzetelności kontroli. Misja nie mogła samodzielnie otworzyć przejścia. Była władna jedynie pomóc obydwu stronom w implementacji ich porozumień³³.

Zaplecze operacyjne, dowództwo, źródła finansowania

Misja ulokowana została w dwóch miejscach. Zespół monitorujący obecny był na przejściu granicznym Rafah. Dodatkowo prowadziła ona biuro łącznikowe w Kerem Shalom. Tam strona izraelska i palestyńska koordynowały działania. Początkowo zakładano, że misja będzie stacjonować w pomieszczeniach na samym przejściu oraz w mieście Gaza, gdzie znajdować miało się dowództwo. Planu odnośnie Gazy nigdy nie zrealizowano z uwagi na względy bezpieczeństwa. W praktyce uczestnicy misji podróżowali do Rafah przez Kerem Shalom.

Skład osobowy misji obejmować miał szefa misji wraz z personelem doradczym (odpowiedzialnego za kontrole operacyjną oraz codzienne funkcjonowanie misji), wydziały monitoringu i operacji, oraz wydział administracyjny. Szczegóły organizacyjne miały zostać rozwinięte w koncepcji Operacji (Concept of Operations – CONOPS) oraz Planie Operacyjnym (Operation Plan – OPLAN). Członkowie misji nosić mieli mundury narodowe z unijnymi insygniami lub – w przypadku niepolicyjnych pracowników – opcjonalne mundury po decyzji szefa misji. W latach 2005–2008 szefem misji był włoski generał Pietro Pistolese. W listopadzie 2008 roku szefem misji został Francuz Alain Faugeras. Z uwagi na sytuację liczba obserwatorów zmniejszyła się z 78 do 18.

Podległość misji zaprojektowana została podobnie do operacji zarządzania sytuacjami kryzysowymi. Polityczną kontrolę sprawował Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa (Political and Security Committee), Wysoki Przedstawiciel miał udzielać wytycznych szefowi misji za pomocą Specjalnego Przedstawiciela UE. Ten ostatni powinien również otrzymywać raporty od szefa, a następnie przedstawiać własne Wysokiemu Przedstawicielowi (raportującemu stan rzeczy w Radzie).

Operacja miała być finansowana ze środków Unii Europejskiej. Dodatkowo koszt personelu miał być ponoszony przez delegujące go państwa członkowskie (między innymi w zakresie pensji, ubezpieczenia, kosztów transportu itd.). W 2005 roku na misję przeznaczono prawie 1,7 mln euro, w latach styczeń 2006–maj 2007 prawie 6 mln euro³⁴. Budżet na okres maj 2007–maj 2008 określono na 7 mln euro³⁵, a listopad 2009–maj 2010 wyniósł on 1 120 tys. euro³⁶.

³³ www.eubam-rafah.eu.

³⁴ *COUNCIL JOINT ACTION 2006/773/CFSP of 13 November 2006 amending and extending Joint Action 2005/889/CFSP on establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah)*, „EN Official Journal of the European Union”, 14.11.2006, L 313/15.

³⁵ *COUNCIL JOINT ACTION 2007/359/CFSP of 23 May 2007 amending and extending Joint Action 2005/889/CFSP on establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah)*, „EN Official Journal of the European Union”, 25.05.2007, L 133/51.

³⁶ *EU Border Assistance Mission at Rafah Crossing Point (EUBAM RAFAH) Factsheet*, November 2009, Rafah/11.

Funkcjonowanie EUBAM Rafah

Średnia ilość osób przekraczających granicę wynosiła w początkowym okresie funkcjonowania misji około 1500 dziennie. Jednakże już od 25 czerwca 2006 roku przejście graniczne pozostawało zamknięte dla normalnego ruchu z uwagi na wzrost napięcia w regionie (jednym z bezpośrednich przyczyn było porwanie kaprała armii izraelskiej³⁷). W lipcu doszło do wysadzenia fragmentów muru granicznego w okolicach przejścia Rafah, co umożliwiło powrót osób uwięzionych po drugiej stronie granicy. Kilka dni później otworzono przejście na dwa dni dla celów humanitarnych, głównie dla umożliwienia powrotu Palestyńczyków do Strefy Gazy. Przejście przekroczyła wtedy rekordowa ilość ponad 5 tysięcy osób³⁸. W kolejnych miesiącach otwierano je jedynie w określonych sytuacjach, częstokroć w wyniku nacisków szefa misji. W efekcie pomiędzy czerwcem 2006 a czerwcem 2007 przejście pozostawało otwarte jedynie przez 83 dni, co umożliwiło przekroczenie granicy ponad 160 tysiącom osób. Jednakże nawet ograniczona ilość obserwatorów nie uniemożliwia wznowienia normalnego funkcjonowania misji w przypadku pełnego otwarcia przejścia³⁹. Warto zauważyć, że misja potrafiła zachować sprawność operacyjną w utrudnionych warunkach. Z powodu eskalacji napięcia dnia 13 lipca 2007 roku zawieszono jej działania⁴⁰. Jednakże w okresie 2005–2007 obserwatorzy asystowali przy przekroczeniu granicy przez prawie pół miliona osób.

Hamas wygrał wybory municypalne w Strefie Gazy w roku 2005, podobnie jak styczniowe wybory parlamentarne w roku 2006 w Autonomii Palestyńskiej. Zdobył on 74 ze 132 miejsc w parlamencie, pokonując dotychczas dominujący na scenie politycznej Fatah. Organizacja ta, pomimo parlamentaryzacji metod działania, nie uznawała Izraela oraz zawartych z nim wcześniej porozumień⁴¹. Dodatkowo Unia Europejska nie uznała prawa tej organizacji do sprawowania rządów w Autonomii Palestyńskiej, uważając ją za strukturę terrorystyczną. Strumień środków finansowych stanowiących podstawę egzystencji Autonomii trafił od niezależnych organizacji zamiast do oficjalnych struktur. Efektem było pogorszenie się sytuacji gospodarczej i warunków życia. Już w kwietniu 2006 roku w Strefie doszło do starć zwolenników Hamasu i Fatahu, ich ponowna intensyfikacja nastąpiła w grudniu, w związku z zapowiedziami nowych wyborów parlamentarnych⁴². W styczniu 2007 roku Hamas przejął kontrolę nad Strefą Gazy, powodując jednocześnie jej międzynarodową izolację (m.in. Egipt przeniósł swoją ambasadę z Gazy na Zachodni Brzeg). Efektem zaistniałej sytuacji był przemyt broni z Egiptu do Strefy oraz eskalacja ataków raketowych z tego terytorium. Przeję-

³⁷ K. Bojko, M. Góra, *Wybrane aspekty polityki...*, op. cit., s. 162.

³⁸ 5,178 crossed RCP within two days, *EUBAM Rafah*, 20 July 2006.

³⁹ *EU Border Assistance Mission at Rafah Crossing Point (EUBAM RAFAH) Factsheet*, November 2009, Rafah/11.

⁴⁰ *EUBAM Rafah. Temporary suspension of operations*, EUBAM Rafah, 15th June 2007.

⁴¹ R. Fiedler, *Victorious Hamas – is it a Final Breakdown of the Peaceful Process with Israel or a New its Beginning?*, w: *The modern Terrorism and its Forms*, red. S. Wojciechowski, Poznań 2007, s. 197–198.

⁴² P. Ebbig, R. Fiedler, A. Wejkszner, S. Wojciechowski, *Leksykon współczesnych organizacji terrorystycznych*, Poznań 2007, s. 73–74.

cie władzy przez Hamas zaktywizowało palestyńskie działania radykalne, w tym ostrzał z terytorium Gazy przygranicznych miasteczek izraelskich⁴³. Spowodowało to szereg działań odwetowych ze strony Izraela. Jednocześnie, pomimo nacisków międzynarodowych na Egipt nie poprawił on kontroli przemytu broni do Strefy Gazy (granica poprzecinana jest podziemnymi tunelami, którymi przemyca się towary oraz broń). Na przełomie grudnia 2008 i stycznia 2009 Izrael przeprowadziła operacje Płynny Ołów wkraczając do Strefy i prowadząc tam zmasowane działania zbrojne.

Zawieszenie działalności misji związane było bezpośrednio z przejęciem władzy w Strefie Gazy przez Hamas. Unia Europejska uznawała tę organizację za terrorystyczną. Hamas przejął również kontrolę nad przejściem granicznym i sprzętem wartym ok. 5 mln euro⁴⁴. Warto również odnotować, iż zgodnie z porozumieniem z 2005 roku (AMA) przejście Rafah miało być obsadzone przez Force 17. Jednostka ta była związana z przeciwnikiem Hamasu – Fatahem. Będąc gwardią prezydencką nie miała ona szans na powrót do Strefy, który to był jednak konieczny dla wznowienia działalności EUBAM. Efektem zaistniałej sytuacji była konieczność przeniesienia się EUBAM Rafah na terytorium Izraela do Ashelon.

Zawieszenie operacji nie spowodowało jej likwidacji. Misja zachowuje zdolności operacyjne, pozwalające jej na szybki powrót do Rafah. Dodatkowo utrzymywane jest biuro łącznikowe, przygotowywane są projekty wzmacniające zdolności do działania oraz wspierane są inne misje⁴⁵.

Warto wspomnieć również o wsparciu udzielanemu przez misję innej operacji Unii Europejskiej – EUPOL COPPS, misji związanej z pomocą Palestyńskiej Cywilnej Policji. Wsparcie to polega na kontrolowaniu (przede wszystkim w zakresie identyfikacji najpotrzebniejszych obszarów wsparcia na poziomie komend na Zachodnim Brzegu) i szkoleniu (programy szkoleń policji granicznej i celnej wdrażane w Centrum szkoleń w Jerycho) policji⁴⁶.

Wnioski, ocena efektywności działań UE

Misja EUBAM Rafah stanowiła bardzo ambitny plan wsparcia procesu pokojowego na Bliskim Wschodzie i jednocześnie rozwijania europejskiej obecności w regionie, budującej wizerunek Unii Europejskiej jako poważnego i aktywnego gracza w stosunkach międzynarodowych. Jednocześnie jednak efektywność misji była w dużej mierze pochodną sytuacji w regionie. Mogła ona wspierać określone działania, lecz nie mogła ich zastępować. Do pozytywnych efektów działania misji bezdyskusyjnie zaliczyć można umożliwienie ok. 500 tys. osób przekroczenie granicy, stworzenie forum dialogu palestyńsko-izraelskiego oraz stworzenie podstaw palestyńskiej zdolności instytucjonalnej w zakresie zarządzania granicznego. Niestety w związku z sytuacją polityczną w regionie jej działania zostały ograniczone, a następnie zawieszono.

⁴³ K. Gebert, *Miejsce pod słońcem. Wojny Izraela*, Warszawa 2008, s. 453.

⁴⁴ H. Keinon, *EU monitors stay away from Rafah*, „Jerusalem Post”, 28.06.2007.

⁴⁵ www.eubam-rafah.eu.

⁴⁶ *EU Border Assistance Mission at Rafah Crossing Point (EUBAM RAFAH) Factsheet*, November 2009, Rafah/11.

Pomimo zamknięcia przejścia misja zachowuje zdolności operacyjne, a Rada potwierdziła 17 listopada 2009 roku zdolność do ponownego rozlokowania obserwatorów na przejściu⁴⁷. Powrót do obowiązków może nastąpić natychmiast po wezwaniu. Przedstawiciele Unii Europejskiej wielokrotnie zresztą deklarowali zdolność do natychmiastowego powrotu do Rafah i otwarcia przejścia. Na początku roku 2009 apelowali również do Izraela o otwarcie granicy dla pomocy humanitarnej⁴⁸. Warunkami powrotu mały być zawieszenie ognia pomiędzy Izraelem i Hamasem oraz zgoda na obsadzenie przejścia przez Autonomię Palestyńską. Każde inne rozwiązanie wymagałoby nowych umów, co jeżeli nie byłoby niemożliwe, to na pewno bardzo czasochłonne. Pojawiła się też propozycja rozszerzenia działań misji poza Rafah celem pomocy w zwalczaniu przemytu⁴⁹, co wydaje się być ciekawym pomysłem w kontekście budowy przez Egipt stalowej zapory wzdłuż granicy ze Strefą Gazy.

Bibliografia

- Bojko K., *Izrael a aspiracje palestyńczyków 1087–2007*, Warszawa 2006.
- Bojko M., Góra M., *Wybrane aspekty polityki Izraela, Stanów Zjednoczonych I Unii Europejskiej wobec Palestyńskiej Władzy Narodowej 2000–2007*, Kraków 2007.
- Borek A., *Polityka Niemiec wobec regionu bliskowschodniego*, w: *Izrael i Autonomia Palestyńska. Wybrane aspekty polityczne i prawne*, red. B. J. Albin, G. Tokarz, Wrocław 2007.
- Cohn-Sherbok D., El-Alami D., *Konflikt palestyńsko-izraelski*, Warszawa 2002.
- Ebbig P., Fiedler R., Wejksznier A., Wojciechowski S., *Leksykon współczesnych organizacji terrorystycznych*, Poznań 2007, s. 73–74.
- Fiedler R., *Od intifady do intifady. Przyczyny, przebieg i skutki palestyńskich powstań*, „Przegląd Politologiczny” 2003, nr 2.
- Fiedler R., *U źródeł antyamerykanizmu. Stany Zjednoczone a świat arabski, przed i po 11 września 2001 r.*, „Przegląd Politologiczny” 2004, nr 1.
- Fiedler R., *Victorious Hamas – is it a Final Breakdown of the Peaceful Process with Israel or a New its Beginning?*, w: *The modern Terrorism and its Forms*, red. S. Wojciechowski, Poznań 2007.
- Fras M., *Polityka Unii Europejskiej wobec Autonomii Palestyńskiej*, w: *Izrael i Autonomia Palestyńska. Wybrane aspekty polityczne i prawne*, red. B. J. Albin, G. Tokarz, Wrocław 2007.
- Gebert K., *Miejsce pod słońcem. Wojny Izraela*, Warszawa 2008.
- Gebert K., *Wojna czterdziestoletnia*, Warszawa 2004.
- Gelvin J. L., *Konflikt izraelsko-palestyński*, Kraków 2009.

⁴⁷ EU Border Assistance Mission at Rafah Crossing Point (EUBAM RAFAH) Factsheet, November 2009, Rafah/11.

⁴⁸ Summary of remarks to the press by Javier SOLANA, EU High Representative for the CFSP on the Gaza crisis, COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, Brussels, 21 January 2009, S011/09; Statement by Javier Solana, EU High Representative for the CFSP, on violence in and around Gaza; Javier Solana, COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, Brussels, 27 December 2008, S414/08; EU High Representative for the Common Foreign and Security Policy, tours the ruins of Gaza, COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, Brussels, 2 March 2009, S057/09.

⁴⁹ T. Lazaroff, *EUBAM Head: Keeping Gaza Border Open is the Trick*, „The Jerusalem Post”, 06.02.2009.

- Jarząbek J., *Polityka Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej wobec Palestyńczyków i Autonomii Palestyńskiej w latach 1993–2000*, w: *Izrael i Autonomia Palestyńska. Wybrane aspekty polityczne i prawne*, red. B. J. Albin, G. Tokarz, Wrocław 2007.
- Keinon H., *EU monitors stay awal from Rafah*, „The Jerusalem Post”, 28.06.2007.
- Kubiak K., *Pierwsza wojna bliskowschodnia 1097–1949. Studium polityczno-wojskowe*, Wrocław 2006.
- Lazaroff T., *EUBAM Head: Keeping Gaza Border Open is the Trick*, „The Jerusalem Post”, 6.02.2009.
- Lorenc M., *Terrorist Groups in the Arab-Israeli Conflict*, w: *The modern Terrorism and its Forms*, red. S. Wojciechowski, Poznań 2007.
- Shipler D. K., *Arabowie i Żydzi w Ziemi Obiecanej*, Warszawa 2003.
- Stankiewicz W., *Terroryzm międzynarodowy na tle zderzenia cywilizacji chrześcijańskiego Zachodu z Islamem*, „Przegląd Politologiczny” 2002, nr 3.
- Süerdem A., Çoban G., *Rhetoric of ‘Europeanization’ and ‘Globalization’: Discursive Construction of European Exceptionalism through the ‘European Social Model’*, w: *Redescovering Europe: Political Challenges in the 21st Century EU*, red. J. Jańczak, Poznań 2007.
- Zajac J., *Środki i metody oddziaływania USA w bliskowschodnim procesie pokojowym (1991–2000)*, Warszawa 2004.

Akty prawne:

- Agreed documents by Israel and Palestinians on Movement and Access from and to Gaza*, Jerusalem, 15 November 2005, S366/05.
- COUNCIL JOINT ACTION 2005/889/CFSP of 12 December 2005 on establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah)*, „EN Official Journal of the European Union”, 14.12.2005, L 327/28.
- COUNCIL JOINT ACTION 2006/773/CFSP of 13 November 2006 amending and extending Joint Action 2005/889/CFSP on establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah)*, „EN Official Journal of the European Union”, 14.11.2006, L 313/15.
- COUNCIL JOINT ACTION 2007/359/CFSP of 23 May 2007 amending and extending Joint Action 2005/889/CFSP on establishing a European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah)*, „EN Official Journal of the European Union”, 25.05.2007, L 133/51.